

הקשר בין הלולב לבין הלב (הנרמז בשמו), בא לידי ביטוי בדברי חז"ל: 'מה לולב אין לו אלא לב אחד - אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים' • האם יתכנו חיים ללא לב? על פניו, שאלה מוזרה. למעשה, ישנו, לכאורה, תקדים היסטורי מרתק • ארכיונו של הגאון רבי דוד אופנהיים זצוק"ל, רבה של פראג, שהתגלה בשנים האחרונות, חושף מידע היסטורי חדש ומרתק אודות הסערה שהרעיש את עולם התורה לפני כשלוש-מאות שנה: כשרותם של תרנגולות שנמצאו ללא לב • וגם: החולה האומלל שגורלו נקשר בתרנגול ש... המשיך לחיות אחר שחיטתו • ובדור האחרון: התרנגול 'מייק' הצליח לחיות במשך 18 חדשים - ללא ראש! • ויש גם לקח רעיוני מופלא!

התעלומה איפוא הרקיעה שחקים: הנערה החזיקה בעמדתה כי בתרנגולת לא היה לב, בעוד שכל הסימנים החיצוניים והפנימיים לא העידו על מום כל שהוא בתרנגולת שיכול היה להסביר את חיסרון הלב. כמובן שהדיון שהתעורר היה נסוב על שאלת היתר התרנגולת באכילה. שכן לכאורה דין התרנגולת להיטרף, ככל 'ניטל הלב' עליו ההלכה פוסקת שהוא אסור באכילה. לא נדע מה היה גורלה של אותה תרנגולת אומללה. גם לא נדע מה אכלה אותה המשפחה באותו יום לאחר שהתרנגולת 'חסרת הלב' לא התחשבה בהם. זאת כן נדע כי שאלה זו שעלתה על שולחן מלכים - פוסקי הדור, גרמה לסערה עצומה שהרעיש את כל עולם התורה.

לכל אשר לבו לב חכם

רבינו ה'חכם צבי' זצוק"ל היה הראשון להידרש בכתב' לשאלה זו (סי' עד). הוא כותב כי היו כאלה, אותם הוא מכנה 'טיפשים הקופצים להורות', שכבר החליטו שהתרנגולת אסורה באכילה כדין 'ניטל הלב', ועל כך הוא משיבם: "דבר ברור הוא לכל אשר לבו לב חכם בקרבו ומוח בקדקודו" שאין מציאות בעולם בה יוכל בעל חי לחיות בלא לב. ומשכך נמצא שכל הדין של 'ניטל הלב' הוא רק במקרה בו נטלו את הלב ותיכף שחטו את הבעל חי. או לחילופין, בעל חי שמחיסרון ליבו היה חולה ונוטה למות. לעומת זאת, בעל חי ובריא - בוודאי שהוא בעל לב. ואם בתרנגולת זו לא נמצא לב - בוודאי שהחתול אכל אותו מבלי משים, ובוודאי שהתרנגולת מותרת.

שמעו של פסק דין זה הגיע לידי הגאון רבי משה רוטנבורג זצוק"ל, ובתשובתו (שנדפסה בשו"ת מהר"ם זיסקינד רוטנבורג, סימן לג) הוא מספר: "הנה הוגד לי איך שחכם אחד הורה להתיר,

חתול האשפות

שהזדמן אל ביתה של אותה משפחה בקהילת המבורג, עיר ואם בישראל, המתין בסבלנות לארוחה שעתידה הייתה ליפול בחלקו. ריחה של התרנגולת השחוטה העירה את חושיו המחודדים והוא ידע כי מנתו מזומנת לו מאותם חלקי התרנגולת שהטבחית אינה חפצה בהם. כעת עמד החתול בסבלנות וחיכה שהנערה, בתה של בעלת הבית, תחתוך את התרנגולת לנת' חיה, ותזרוק לו את השיירים.

הנערה שהייתה כבר רגילה ומיומנת החזיקה את סכין הטבחים בידה וחתכה אנה ואנה. היא אכן לא אכזבה את החתול וזרקה לכיוונו את הטחול אותו נמנעו מלאכלו, ואף כינוהו 'טריפה הערץ' - לב הטריפה. החתול שש על המציאה וכהרף עין נעלם יחד עם מנת הבשר שקיבל.

כעת, כשהחתול הטרדן כבר לא עמד לצידה, התפתנה הנערה לטפל בתרנגולת כראוי ולהכינה לארוחה המשפחתית. או אז הבחינה הנערה במו"ד רות הגדולה: לתרנגולת לא היה לב! הרימה הנערה את קולה בהשתאות וקראה לאימה לחזות בתופעה החריגה והמופלאה. אך האמא שמיהרה לבוא סירבה להאמין למראה עיניה. בודאי, כך אמרה לה, השלכת את הלב לחתול מבלי משים.

כששמעה שבתה מתעקשת כי החתול קיבל רק את הטחול, פנתה האם לחקור אודות ההיסטוריה של אותה תרנגולת, שמא חולה הייתה וכיוצא בזה. ראשית כל פשפשו הנערה ואמה בקרביה של התרנגולת וגילו כי היא שמנה וטובה, יפת מראה ובריאת בשר. אין בה כל מום פנימי ושום שינוי שיכול להעיד על מחלה שתסביר את חסרון הלב. גם נער השליחויות שהביא את התרנגולת לשחיטה העיד כי התרנגולת בחייה הייתה בריאה וחזקה כאחת התרנגולות הטובות.

סערת הלב האבוד

הרב ישראל דן
צילומים:

פסיק רישיה ולא ימות!?

העיתונות העולמית עקבה בהשתאות, בשנת תש"ה, אחר 'מייק', תרנגול שקנה את פרסומו לאחר שהצליח לחיות במשך 18 חודשים כשהוא חסר ראש!

כעין זה. וכך הוא מספר בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' נד): "בשוחט ששחט תרנגול, ושחט כל הקנה, ונתן העוף מידו בחזקת כשר, וכשהביאו לביתו היתה עדיין חי ורץ כדרכו, וצויה לאחד מבני ביתו לחתוך הושט לשנים כדי שתמות, וחתך בסכין פגום".

לא יאומן כי יוספר, שלא הייתה זו הפעם הראשונה שהגר"י ריישר נתקל בדברים כאלו, ואדרבה כבר קדם לכך סיפור מוזר יותר. וכך הוא מספר בתשובתו שם: "ובא מעשה כזה לידי בחולה אחד ששחט לו עוף, ושחטו הושט והקנה היה שלם והיה חי כבראשונה, וצויתי שיניחו לילך כך עד שימות מעצמה, אולי תהיה כופר נפש של החולה. וכל זמן שחי התרנגולת - גם החולה היה חי, עד שבא האחד וקץ ראש העוף - מיד נעשה החולה גוסס, וכל זמן שפרסם התרנגולת - לא יצאה נשמתו, ועיין בשחיטת עולת יצחק".

שחטו עוף עבור חולה, והעוף השחוט נותר בחיים אחרי שחיטתו! סבור היה השבות-יעקב שאין לגעת בעוף השחוט, ואדרבה - כשימות מעצמו, יהיה העוף כופר נפשו של החולה, וזה העוף ילך למיתה ואילו החולה יכנס לחיים טובים ולשלום. ואכן, מספר השבות-יעקב, כל עוד התרנגול היה מהלך וחי - אף החולה היה חי.

אפס כי המשך המעשה הוא דרמטי בה-רבה: מעשה-שטן הצליח ומנדהוא בא וקצץ את ראש העוף, שלא כהוראת השבות יעקב. והלא יאומן התרחש מול עיני הצופים הנדהמים: מני אותו רגע, היה מצבו של החולה מסונכרן עם מצבו של העוף: העוף החל לפרסם - ותיכף החולה החל לגסס, וכיון שמת העוף - גם החולה מת.

נראה בעליל שהשבות-יעקב סבור כי אין זה מקרה גרידא המקשר בין פרכוס ומות התרנגול לבין גסיסת ומות החולה, אלא שהא בהא תליא. אך אודה ולא אבוש כי לא אדע פשר דבר ומה עניין זה לזה. בפרט כי מהיכתי תיתי יהיה הכופר נפש דווקא במיתת העוף מעצמו ולא במעשה-יד-אדם. צא ולמד מ'כפרות' הנעשים קודם יום הכפורים, שהכופר נפש נעשה דווקא על ידי שחיטה בידיים. ולך נא ראה מה שכתב מהר"י ווייל בתשובותיו (סי' קצב): "הכפרות משום דאם נגזר מיתה על האדם, כשיבטל הגזירה צריך ליתן למלאך המות כופרו, הדא הוא דכתיב (איוב לג כד) 'פדעוהו מדרת שחת מצאתי כופר' וכתוב (משלי יא ח) 'צדיק מצרה נחליך' וגו'. והיינו איל של יצחק. והיינו סוד הקרבנות".

האווז ששתה לאחר שנשחט

אגב, השבות-יעקב מסיים את דבריו דלעיל עם הפ-נייה ל'שחיטת עולת יצחק'. והכוונה בדבריו היא לספר הקדמון 'עולת יצחק', הנדפס על ספר 'שחיטות ובדיקות' של מהר"י וייל. שם מספר המחבר על אווז שנותר בחיים יום וחצי לאחר שחיטתו, עד שמהר"צ אמר להכותו במקל על ראשו! (יש להבחין כי בכל המקורות לא ראינו שבקשו להותיר את התרנגול בחיים, כגון כאן שמהר"צ ציוה לה-כותו. רק כלפי העוף שנשחט לחולה - בקש השבות יעקב לא לגעת בו, מהסיבה כי נפשו קשורה בנפש החולה). עוד הביא בספר 'עולת יצחק' מעשה כוזב שבה לידו, באווז שנותר בחיים יום שלם לאחר שחיטתו, ואף היה שותה מים, והיו המים יוצאים דרך בית השחיטה - מן הוושט! (אגב, מעניין לראות את הכרעתו במקרה האחר-רון: 'הכשרתי על פי הדין, אך אסרתי על עצמי לאכול ממנה משום טעם אחר ולא מן הדין').

כמובן שאין בכוחנו להכריע אם התרנגול, גיבור מאמרינו היה חסר לב או לא, אולם תרנגול אחר, שכיננו היה 'מייק' הצליח לחיות במשך 18 חודשים כשהוא חסר ראש! תרנגול זה הוצג לציבור בסבב הופעות ענק, ות-מונתו הופיעה בעשרות עיתונים. כך שבשונה מהתרנגול נשוא מאמרינו עליו הוטל ספק אם הוא אכן היה חסר לב, הרי שתרגול זה, למעלה מכל ספק, היה חי במשך זמן רב כשהוא ללא ראש!

בשנת תש"ה התרחש הדבר: אדם בשם אולסן, שחי במדינת קולורדו שבמערב ארצות הברית, ערף את ראשו של תרנגול בן 5 חודשים, אלא שגרונו החטיא את עורק הצוואר והשאיר את גזע המוח ואוזנו האחת של התרנגול שלמים. קריש דם חסם את שאר הפצע ומנע מהתרנגול לדמם למוות.

לתדהמתו גילה אולסן, כי התרנגול חסר הראש נשאר בחיים, ואף המשיך ללכת ולקרקר (יכולת זו הייתה בידו מפני שגזע המוח הוא האחראי על התפקודים הבסיסיים של הבעל-חי). משכך החליט אולסן כי הוא יטפל בתרנגול וייתן לו את האפשרות להמשיך לחיות. אולסן האכיל את מייק התרנגול באמצעות צינור, ואף למרבה הפלא, התרנגול נותר בחיים. לא זו בלבד אלא שאף עלה במשקל. והאמת היא שהתרנגול היה יכול להמשיך ולחיות עוד, אילולי בעליו הזניח פעם אחת את הטיפול בו, והתרנגול נחנק ומת. סיפור זה מזכיר במידת-מה את התופעה המוזרה שכבר נזכרת בספרות ההלכה אודות בעלי-חיים שנשחטו כדת וכדין ואילו מותם התממה מלבוא.

התרנגול ש'סירב למות'

בכתב העת התורני 'הפלס' שיצא לאור על ידי רבי אליהו עקיבא רבינוביץ מפולטובה (שנת תרס"א חו') הביא כי נודמן לידו קובץ כתבי ידות של הגאון רבי אלכסנדר אראן אב"ד פגעצ'רסהיים, חתנו של הגאון רבי אשר, בנו של רבינו השאגת אריה (שחי ופעל בין השנים תנ"ה - תקמ"ה) וביניהם נמצא אוסף פסקי הלכות אשר הכותב, ר"א אראן, מעיד כי הוא כתבם מפי חמיו מילה במילה.

והנה כך הוא מספר על מקרה כזה שאירע אצל זקנו ואת מה שפסק בעניין זה: "שחטו תרנגול אחד ואחר שחיטתו כהכשר וכהוגן היה חי עדיין ודרסו ברגלים על ראשו ובכל זאת לא מת, וחי עוד יותר משתי שעות. ופסק אף שמן הדין מותר להרגו, דהיינו להכותו על ראשו, אפילו הכי הורה לאסור משום סכנה, שמא נתגלגל בו איזה רוח וציוה לקברו באיזה מקום שירצה רק שלא להשליכו במים כי אם לקברו".

שימו לב למסופר כאן: התרנגול שחוט כדת וכדין! דרסו ברגליים על ראשו! ואחרי כל זה עדיין התרנגול מגלה כישורי הישרדות נדירים במשך יותר משעתיים! השאגת אריה חשש לסכנה המצויה בתרנגול זה - שמא נתגלגל בו איזה רוח, ולכן הוא מצווה לקברו באדמה דווקא! ולא להשליכו אל המים. הנכד מסיים את ציטוט דברי חמיו עם התוספת: "ופסק זה פלא בעיני ולי אין עסק בנסתרות", ואין לנו אלא להסכים עימו בכל פה.

העוף מת - והחולה בעקבותיו

מתברר ששנים רבות קודם לכן כבר נשאל הגאון רבי יעקב ריישר (שחי ופעל בין השנים ת"ל - תצ"ג) על מקרה

רק שהמגיד לא היה יודע ההוכחות. רק ידע שמביא כמה ראיות מספרים וזוהר שאי אפשר לבריה לחיות בלא לב אפילו רגע אחד". ועל זה הוא בתחילה קובע: "דבר זה אין צריך לפנים דהוא טריפה גמור", תוך שהוא טוען שאם כי ברור שאי אפשר לחיות בלא לב, הרי שיכול להיות שמחמת חולי הצטמק לו הלב, עד שלפני השחיטה הוא נעלם לחלוטין.

סיוע מפתיע מהמהר"ל מפראג

בלהט הויכוח הגדול, פנה ה'חכם צבי' למחות-ניו גדולי הדור, לשמוע את חוות דעתם. ואכן, אחד המיוחד שבהם, הגאון רבי נפתלי הכהן כ"ץ, רבה של פרנקפורט, כתב לחכם צבי מכתב סיוע חשוב ומיוחד, אותו הוא מצא לנכון להדפיס בתוך ספרו. כותב הגאון ר' נפתלי כץ באיגרתו לחכם צבי, כי גם לפניו באה בעבר שאלה כיוצא בזה והוא התירה בלי פקפוק. אלא שמחמת השאלה שנתעוררה כעת מחדש הוא הציע את העניין בפני הדיינים של קהילתו, ולמרבה ההפתעה סיפר לו הדיין רבי וואלף לוי כי באמתחתו מצוי כרך עתיק של ספר 'שולחן ערוך' מירושת אבותיו אשר בגיליונותיו כתובים בכתב יד עתיק ונושן הלכות למעשה וחדושי דיינים מופלאים שנשמעו מפי 'גדולים בעלי הוראה'

← בדורות הקודמים, ובהם גם התייחסות לשאלה כזאת מאת רבינו מהר"ל מפראג.

מיהר הדיין להביא מביתו את הספר העתיק, וכך ראו השניים כתוב בספר זה: "מעשה אירע בימי הגאון מוהר"ל מפראג שלא נמצא לב בתרני גולת. ובאתה השאלה לפני הגאון מהר"ל מפראג והתיר את התרנגולת. באומרו שאי אפשר לשום בריה לחיות בלא לב אפילו רגע אחד. ובדאי אחר שחיטה נאבד והוא היתר גמור".

מספר רבי נפתלי: "בקראי מעשה זאת נתמלא כל הבית אורה ותעלוזנה כליותי, ואמרתי שישו בני מעי אם מהספקות שלכם כך, שכוונתי לדעת א"י הגאון הנ"ל אשר שימש ברוח הקודש כמפורסם, אשר בדאי לא יצאה תקלה מתחת ידו ובפרט בעניני אכילה".

והוא מסיים שאם המהר"ל מפראג התיר גם כשלא היו ראיות לכך שהלב נאבד, הרי שקל וחומר במקרה שלפנינו "שהתרנגולת היתה בריאה ושמיינה והחתול היה עומד ומצפה מתי יבא לידי ואקיימנו, אין כאן שום ספק להיות חוכך להחמיר" (אגב, שימו לב למליצה הנאה: "והחתול היה עומד ומצפה מתי יבא לידי ואקיימנו"...)

לעומת זאת מחותנו האחר, הגאון רבי מאיר אייזנשטאט, הנודע בכינויו 'מהר"ם א"ש', גם קיבל את פנייתו של החכם צבי לחוות את דעתו בעניין, ולמרבח הפלא הוא מודיע לו שכדי שלא יאמרו שתלמידי חכמים מחניפים זה לזה, הרי הוא בא לחלוק על פסק דינו, ודעתו לאסור את התרנגולת חסרת הלב (שו"ת 'פנים מאירות', ח"א סי' כג)

מי הוא ה'חכם אחד'?

החכם צבי המשיך ועסק בעניין זה רבות. בספרו (סימן עז) הוא כותב שבהיות והוא רואה 'שמקצת מחכמי הארץ הזאת נסתפקו בדבר, הנה כי כן ראיתי כי טוב לפרש שיחתי ולהסיר מעלי הספקות שנסתפק חכם אחד על תשובתי. והנני משיב והולך על סדר הקונטרס שכתב החכם הזה'. סתם לנו החכם צבי ולא גילה מי הוא אותו חכם בעל הקונטרס, אולם הג"ר ראובן מרגליות ('סיני' כט, עמ' שפג) הצביע כי 'חכם אחד' זה הוא הגאון רבי דוד אופנהיים רבה של פראג, אשר מתוך כתבי היד שלו ששרדו עולה במפורש כי הוא זה חכם זה עליו סידר החכם צבי את קונטרסו.

רק בשנים האחרונות (תשל"ב - תשמ"ב) זכינו שסדרת תשובותיו של הגרד"א הקרויה: 'שאל דוד', תצא לאור עולם מתוך אוצר כתביו הרבים שהיה גנוז בבית עקד הספרים שבאוקספורד. והנה כשאנו מעיינים במכלול התייחסויותיו של הגרד"א לפרשה זו הרי שמתבררים לנו שם עוד חידושים היסטוריים מעניינים.

'שמעתי קול שאון'

מתברר כי שני הצדדים פנו אל הגרד"א לחוות את דעתו בעניין סבוך זה. יתירה על זאת אנו גם מוצאים את העתק מכתבו של הגאון רבי יוזפא כהן, מראשי צד האוסרים, המופנה אל הגרד"א. כשבין הדברים הוא כותב לו: "שפשטה הוראה זו בקהילתינו כשבא הוראה זה איזה פעמים להרכנים בקהילתינו והטריפו. ועכשיו יש מי שמערער וחולק על הוראה זו ורוצה להכשיר נידון זה ורוצה לבדות מליכו...".

בתשובה הראשונה אותה כותב הגרד"א הוא מתייחס בתחילה למהומה שהקימה שאלה זו: "אשר שמעתי קול שאון מעיר מלאה חכמים וסופרים, ובעלי תריסין מתהנדזין בדבר הלכה למעשה". ולאחר מכן הוא מפלפל באריכות גדולה כשמסקנתו היא לאיסור, כשיודגש שהוא אינו כותב במפורש מי הוא זה החכם המתיר, ועל תשובה זו כתב החכם צבי את תגובתו האמורה.

מעניין להבחין בהערה אירונית אותה כתב הגרד"א כתגובה לדברי רבי יוזפא כהן שכתב לו כי כבר נתפשטה ההוראה במקומו לאסור בשאלה זו. מרוח דברי רבי יוזפא שטען שההלכה בזה היא

נפוצה וידועה התקבל הרושם כאילו מדובר בתופ־עה מצויה, לפיה תרנגולות חסרות לב הם בבחינת 'מיעוט המצוי', וגם הלכותיהם ידועות ומפורסמות. ועל זה מגיב לו הגרד"א: "נראה מדבריו כאילו הוא מעשה בכל יום להיות חסר לב, זה ודאי אינו כי אם ביומו של הקב"ה. ואף אחד מאלף לא מצאתי דאתי לידי משמע, כל זמן שאני יושב על כסא הוראה ושמשתי רבותי הגאונים לא בא לידי דין זה. והא מילתא דלא שכיחא אם לא באתרי דשכיחא גנבי, גונבי לבבות - נמיה וחתול ובר בקתא דלהון". אך למרבח הפלא החלה התפתחות דרמטית מזמן כתיבת תשובה זו ותופעת התרנגולות חסרות הלב החלה לתפוס תאוצה יותר ויותר. למרות שב־תחילה לגלג הגרד"א ואמר שאולי התופעה מצויה במקומות שמצויים גנבים כמו חתולים וכדו', הרי שברבות השנים הוא החל לקבל יותר ויותר שאלות אודות מעשים שכאלו על בעלי חיים שנמצאו חסרי לב.

כבר כשנתיים לאחר כתיבת תשובתו הראשונה, נמצא הגרד"א כותב בשולי הגליון של האיגרת עצמה כי הוא בכבודו ובעצמו נתקל בשאלה כזו: "היום יום ג' ד' ניסן תע"א, באתי לידי שאלה בתרנגולת שלא מצאה בה לב וליכא מידי למיתלי ביה, והטרפתי". בתשובה נוספת הוא כבר מספר כי בשנת תע"ג הוא נתקל בתוך זמן קצר בלא פחות מאשר שלושה מקרים של תרנגולות שנמצאו בפ־ראג כשהם חסרות לב!

רבה של פראג מאוד התפעל מתופעה זו, שבעוד שמימיו הוא לא נתקל בשאלות כאלו, הרי שמאז התחוללה המהומה הוא נתקל פעמים כה רבות בשאלות אלו. והוא מציין שאכן בדברי הראשונים והקדמונים הוא מצא התייחסויות לתופעה זו של בעלי חיים נטולי לב.

כך הוא מביא את דברי הרשב"א הדן על 'בהמה שאין לה לב'. ועוד הוא מביא 'עדות ברורה כצאת השמש בגבורה בספר ישן נושן בשערים שחיבר ה"ה כמוהר"ר ישראל מברבורק זלה"ה' אשר שם הוא כותב (בשאלה לא): "ועל התרנגולות כשלא היה להם לב, אומר: בוודאי פעמים רבות נמצא כן".

דעת הרופאים באוניברסיטת האלי

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ פנה בשאלה זו לח־כמי הרפואה בעיר האלי, וכך הוא מספר: "ולמען

מיהר הדיין להביא מביתו את הספר העתיק, וכך ראו השניים כתוב בו: 'מעשה אירע בימי הגאון מוהר"ל מפראג שלא נמצא לב בתרנגולת. ובאתה השאלה לפני הגאון מהר"ל מפראג והתיר את התרנגולת. באומרו שאי אפשר לשום בריה לחיות בלא לב אפילו רגע אחד...'.

ביורר הדברים כי תורה היא ולא יהיה גרעון במ־לאכת שמים, קמתי וכתבתי על ידי הישיש התורני המופלא מוהר"ר העניך האלי לעשות בשמי שאלה שקורין 'רעזפאנו' אצל כל רופאים בהאלי".

מתברר שהרופאים התאספו לישיבה מעמיקה לברר את העניין על פי 'יסודות חכמת הרפואות והניתוח', ומסקנתם היא כי אם כי אכן אין בנמצא בעל חי שיחיה ללא לב, אולם פעמים שמשתנית צורת הלב, והוא גם יכול לזוז ממקומו הקבוע אל מקום אחר, והרי זה שלא כדברי החכם צבי (פליתי יו"ד סי' מ סק"ד).

מעניין לציין כי מרן ה'חזון איש' (יו"ד סי' ד אות יד) מסיק להלכה כשיטת החכם צבי. הוא מביא את דברי הרופאים אותם ציטט רבי יהונתן אייבשיץ, אך מסקנתו היא הפוכה: אם יש דלדול בשר המשמש לפעולת הלב, הרי שאין כאן 'ניטל הלב' אלא 'נשתנה צורת הלב', ולא מצאנו מעולם ששינוי תואר וצורת הלב הוא טריפה.

טווס בלי לב

שאלה זו הטרידה את מנוחתם של גדולי ישראל גם בדורות הבאים. כך למשל אנו מוצאים את הגאון רבי יצחק לאמפרונטי מספר בספרו 'פחד יצחק' כי בא לשיבתו 'טווס בלא לב'. כמו כן הוא מספר כי הוא ראה בכתביו של 'הרב הגדול מהטוב זצוק"ל' שסיפר בשם אשתו הרבנית, שהייתה בתו של הגאון בעל 'באר עשק', שהיא ראתה בעיניה נכרי מוציא לתרנגול את ליבו, ועם כל זה הוא לא מת.

הדאגה - כלות הלב!

את דבריו מסיים בעל 'פחד יצחק' באנקדוטה אותה כותב רבינו שלמה אבן גבירול בספרו 'גורן נכון' (שער שני, חלק שלישי), אף היא בעניין לב שנימוק, שמצד אחד יש בה הוכחה למציאות זו ומצד שני יש בה גם מוסר השכל חשוב: "ושמע אלכסנדר מארי־סטוטוליס רבו, כי הדאגה ממעטת את הלב ומכלתו, ורצה לעמוד על אמיתות הדבר ולקח מקצת מיני בהמה, מה שהיא דומה אל האדם בטבעו, ואסר אותה במשמר ימים רבים במחשכים. וציווה לתת לה מן המזון כדי חיותה. ואחר כך הוציאה ושחטה, ומצאו לבה - שכלה ונמס. וידעו כי אריסטוטליס רבו אמר האמת. ומדברי גאלינוס אמר כי הדאגה כלות הלב והיגון חולי הנפש".